

**”Se on aika kräsen – mikä on kräsen?”
Kaksikielisten nuorten kieleilyä
Haaparannalla, Tukholmassa ja Helsingissä**

Kielineuvoston kieliseminaari, 27.4.2018

Jaana Kolu
Tukholman yliopisto
jaana.kolu@su.se
Jyväskylän yliopisto
jaana.kolu@jyu.fi

**Stockholms
universitet**

Tutkimuksen pääkysymykset

- Miten ja missä tilanteissa 13–15-vuotiaat kaksikieliset nuoret hyödyntävät kieliresurssejaan (suomi/ruotsi) keskinäisessä vuorovaikutuksessa luokkahuoneen ulkopuolella tapahtuvissa arkikielisisä keskusteluissa **Haaparannalla, Tukholmassa ja Helsingissä (2014–2017)?**
- Miten erilainen kieli- ja kulttuuriympäristö näkyy kieliresurssien hyödyntämisessä kolmella paikkakunnalla?

Kieleily (translanguaging)

- on **aktiivista toimintaa**
- **Kaksikieliset puhujat**
 - omaavat kielirepertuaarin, joka koostuu kielellisistä resursseista, jotka voivat olla kapeampia tai laajempia eri alueilla
 - ovat luovia ja sosiaalisia toimijoita
 - toimivat sosiaalisesti rakennettujen kielellisten normien mukaan
- **Koodinvaihto**
 - kahta tai useampaa kieltä käytetään samassa keskustelussa

Tutkimusaineisto (2014–2017)

Tutkimuspaikka	Tutkimusaineisto (tunt.)	Nauhoitusten lukumäärä	Tutkimushenkilöt/puhujat
Haaparanta	16	21	45 (23 tyttöä, 22 poikaa)
Helsinki	6	10	10 (8 tyttöä, 2 poikaa)
Tukholma	8	11	22 (15 tyttöä, 7 poikaa)

Puhujat (2014-2017)

N = 77 (46 tyttöä ja 31 poikaa)

Tutkimuspaikka	N = 77	Kaksikielisiä (ruotsi/suomi)	suomi (L1)	ruotsi L1
Haaparanta	45	15	27	3
Helsinki	10	8	1	1
Tukholma	22	5	12	5

Haaparanta

- Keskustelujen pääkieli on **suomi**:
- ruotsin kielen sanat taipuvat pääsääntöisesti **suomen kieliopin** mukaan, mutta sanat ääntyvät ruotsin ääntämyksen mukaisesti:

➤ eikö se ollu teidän **ridlektionilla**

'ratsastustunnilla'

➤ **gud** ko meillä tulee olemaan paljon **lovdagareita**

'luoja'

'lomapäiviä'

Lyhyt koodinvaihdon kielioppi (Haaparanta, Tukholma):

- **Substantiivit:**

- ootko sää tehny sen *upplysningen*

- ett mää saan ne *sminkborstet*

'meikkiharjat'

- **Verbit:**

- mää en halua ainakaan *byta: om* tuolla 'vaihtaa vaatteita'.

- kenet sää *olit ringannu in* tuossa kuvassa 'ympyröinyt'

- **Adjektiivit:**

- mää en oo tehny *färdigt* sitä 'valmiiksi'

- ne halus kaks *seriösa* 'vakavaa'

Tukholma

- Keskustelujen pääkieli on **ruotsi**:
- hyvin vähän koodinvaihtoa ruotsista suomeen:
 - **de e så här it is pain in the ass att ta hand om den och liksom så här städa och du vet haravoida**
'se on näin, että se on yhtä tuskaa huolehtia siitä (pihasta) ja niinku siis siivota ja haravoida'
- Enemmän koodinvaihtoa, jos keskustelun kieli vaihtuu suomeen
 - **ja sit sulle tulee träningsvärkiä**
'treenisärkyä'
 - **mää saan tavallaan bekräftelse että mää en oo vaan ite tyhmä**
'vahvistuksen'

Helsinki

- Keskustelujen pääkieli on **ruotsi** (koulu on yksikielinen/ruotsinkielinen)
- Paljon koodinvaihtoa ruotsin kielestä suomen kieleen, suomen sanat taipuvat suomen kieliopin mukaan:
 - **han sku ha sulanut**
'se olis sulanut'
 - **alla har converset**
'kaikilla on converset'
 - **förhören for så kakasti**
'kuulustelut menivät kakasti (huonosti)'

Kieleily – neuvottelua merkityksistä

Haaparanta (2014): *festarit, festit, party*

- 01 Emil sitten siellä on/ niillä on *festarit* siellä
02 niin isä on mukana
03 Janne: *sen isä on mukana*
04 Minna: *festarit festarit festival* ((ironisesti))
05 Janne: niillä on *festit* siellä niin sen isä on
06 mukana
07 Emil när dom har *party* där så hans pappa är också
08 där
 'kun niillä on bileet niin isä on mukana'

Itsekorjaus -toinen kieli toimii lisäresurssina

Tukholma: *tunnus, tunne, känsla*

- 1 Hanna: mä en kestä mun iho tulee ihan semmonen
2 kuivaks ja hass- ((epäselvää))
3 erilainen **tunnus** tai-
4 Karo: [↑**tunnus** ((nauraen))
 'symbol'
Stina: [↑**tunnus** ((nauraen))
Hanna: erilainen **känsla** ja niinku- en mä tiä
 'tunne'

Metakieli: sananhakua

Mikä on X (ruotsiksi/suomeksi)?

Haaparanta (2015): mikä on *kräsen*?

01 Jens: se on aika *kräsen* se on aika *kräsen*

'nirso'

02 mikä on *kräsen*?

03 nå *kräsen* on *kräsen*

Neuvottelua merkityksistä

- **Helsinki 2014:** *cheek, poski, leuat, kindmuskler, ben, kindben, cheekbones*

01 Maria:	vet du vem de e 'tiedätkö kuka se on'
02 Nora:	Cheek den där- 'Cheek se-'
03 Maria:	poski poski ((osoittaa omia poskiaa)) alltså cheek
04	det är ju poski alltså cheek 'siis poski sehän on siis poski'
05 Nora	[((ja det är typ-))
06 Tea:	menmenmenmen 'mutmutmutmut'
07 Maria	han fick namnet av de där- 'se sai nimensä siitä että-'
08 Tea:	han har stora leuat int posket 'sillä on isot leuat eikä posket'
09 Maria:	han har bra kind-muskler inte kindmuskler utan ben 'sillä on hyvät poskilihakset ei poskilihakset vaan luut'
10	han har bra kindben jag vet inte om man säger det så
11	cheekbones 'sillä on hyvät poskiluut en tiedä voiko niin sanoa'

Haaparanta (2017): Koulusanat ruotsin kielestä

Elsa:	oliko susta helpot ne nationella 'valtakunnalliset'
Sara:	musta tuo- musta engelskan nationellat oli helppoja mutta ei SO 'englannin valtakunnalliset'
	musta SO oli [tosi vaikea
Elsa:	[musta SO oli just helpoin
Sara:	oli vaikee (.) me oltiin tämmössiä kun me tultiin takas
	me ei oikeesti tajuttu mittään niistä (.) mitä sää kirjoitit siihen global
Elsa:	no sen *mää hyppasin yli en mää jaksanu kirjottaa* ((naurua))
	ko piti kirjottaa tosi paljon- se on huonosti
	mun mielestä ei pitäis olla naturvetenskapissa tai samhällissa mittään 'luonnontieteissä' 'yhteiskuntatieteissä'
Sara:	ei niin mutta eihän se kumminkaan sänka betyg 'laskea arvosanaa'

Kuullun tai luetun referointi alkuperäiskielellä

Haaparanta:

- se vaan jag tror jag fick blackout eller nånting ja tälleen
'mä luulen, että mä sain blackoutin tai jotain'
- så hon ba en oo varma että mä tykkään kenestäkään just tällä hetkellä
'sitten se vaan'

Tukholma:

- de e de här klassiska mitä sinä teet
'se on tää klassinen'

Helsinki:

- man hade skrivit dit att liksom pari vuotta globaalin lämpenemisen jälkeen
'(siihen)oli kirjoitettu että niinku'

Kaksikielisiä partikkeleita Haaparannalla ja Tukholmassa:

Partikkeli edeltää usein koodinvaihtoa ruotsin kieleen:

- *nehän mennee vaan semmoseen mihin ne pääsee **typ vård***
'tyyliin hoitolinjalle (lukioon)'
- *se on semmonen **typ en turkos burk***
'tyyliin turkoosi purkki'

Typ esiintyy myös muuten kokonaan suomenkielisisissä lauseissa:

Haaparanta:

- *me ollaan **typ** puhuttu kaikki mitä me aiotaan puhua tänä päivänä*

Tukholma:

- *täällä käydään **typ** adjektiiveja läpi*

Myös **nå** ja **eiku** ovat yleisiä kaikilla kolmella paikkakunnalla:

- ***nå** **niin** **lyssna nu** (Haaparanta)*
- ***Eiku halv timme jag menar en halv timme** (Helsinki)*
- ➤ ***eikö no typ** (Haaparanta)*

Tukholma 2015: Metakieli – oman ja muiden kielen arviointia

01 Hanna 02	niin mä en kuulosta silleen suomalaiselta että ois sillee proffsig
03 Stina: 04	mut se on kumminki vähän onödigt kun me ei ikinä tarvita niitä sanoja 'turhaa'
05 Karro: 06 07 08	tuo on just hyvä ko te silleen kun te puhutte suomea ja kun te sanotte ruotsalaisia sanoja se ruotsi on niinku kun te sanotte niinku aksentilla sen ruotsalaisen sanan se on hyvän kuulosta
09 Stina:	se on vähän niinku onödigt onödigt ((liioiteltu 2 aksentti)) 'turhaa'
10 Hanna: 11	mutta meillä tulee se niin niinku naturligt 'luonnollisesti' kuitenki että me vaan sanotaan kaikki sanat

Metakieli (Haaparanta 2014)

01 Milla: 02	mää voisin oikeesti istua koko tunnin tässä näin (nii ei tarvi tehdä) mää en jaksa tehdä joitakin uppgiftereitä 'tehtäviä'
03 Anna: 04	*uppgiftereitä* ((naurua) se varmaan se täti sitten nauraa kun se kuulee miten me puhutaan
05 Milla	se varmaan kuolee nauruun (.) me ollaan niin normala människor 'normaaleja ihmisiä'

Haaparanta (2014): Tyylittelyä "Ei ymmärrä - huono suomi"

- 1 Emma: no äh
2 Noora: ko
3 Emma: kuitenkin raija laittaa mulla meni
4 dåligt
5 Noora: mm mut
6 Emma: mää olin typ vähän feilaillu ku mää olin lukenu niitä
7 kysymyksiä enkä niitä-
8 Noora: koko hela hoito-
9 Emma: hä
10 Noora: hela hoito meni i skogen
11 Emma: mmm
12 Noora: mut ihan oikeesti
13 Emma: se oli vaan repetition
14 Noora: »repetition« (suomen ääntämys)
15 Emma: »repetition« (suomen ääntämys)
16 Noora: mikä on repetition suomeksi repetition ((naurua))
17 Emma: mmm eikö se oo en mää tiiä repetition
18 Noora: mmm
19 Emma: mm mmmm
20 Noora: ei ymmärrä
21 Emma: ei
22 Noora: huono suomi
23 Emma: joo

Metakieli (Tukholma 2015)

01 Natalia:	joku koputti mutta älä avaa ovea
02 Ines:	(n)e:j ei kukaan koputtanu
03 Natalia:	koputti visst de 'varmasti'
04 Ines:	koputti visst de ((naurua)) mikä sana toi oli
05 Natalia:	no se on uus Natalialla tullu uusi keksintö

Metakieli (Haaparanta 2015)

01 Anna:	pluggasin siihen proviin 'pänttäsin siihen kokeeseen'
02 Jennifer:	ai niin joo (.) just de (...) 'just niin'
03 Anna: 04 05	(8.0) pluggasin se on vähän niinkö ootko sää ajatellu koskaan että pluggasin ja se on niinkö plugga se on ruottia ja sitten sin on niinkö suomea pluggasin
06 Jennifer:	mm kyllä mä tiiän mut eihän sitä ajattele sillee
07 Anna:	ei niin

Kiusoittelua ja leikkiä kieliresursseilla: Tukholma (2016)

tu es folle -

tu es föll - du är full –du är ful

du är fåne [fonε]

du är en telefon

Kieliresurssit muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden

Kaksikielisten nuorten keskusteluissa ei näytä olevan läheskään aina tärkeää, **millä kielellä yhteisymmärrys syntyy**, vaan tärkeintä on se, että ymmärrys saavutetaan. Yksittäisten puhujien kielelliset resurssit muodostavat yhtenäisen kielirepertuaarin, mutta myös ryhmän jäsenien kieliresurssit muodostavat synergisen kokonaisuuden

Mitä kieleily käytännössä tarkoittaa kaksikielisten nuorten keskusteluissa?

Mitä funktioita kieliresurssien (suomi/ruotsi) hyödyntämisellä on nuorten keskusteluissa:

1. **Merkityksistä neuvottelemine**n: sanojen toistaminen molemmilla kielillä, selittäminen, korjaaminen (toisella kielellä), kääntäminen, sanojen hakeminen (mikä on X?)
2. **Koulusanasto ruotsiksi suomenkielisissä keskusteluissa Haaparannalla ja Tukholmassa**
3. **Referointi** (nuoret viittaavat usein kuultuun tai luettuun ympäröivän yhteiskunnan valtakielellä: Haaparannalla ja Tukholmassa ruotsi, Helsingissä suomi)
4. **Metakieli** (kieli kielestä, esim. oman ja muiden puheen arvottava kommentointi)
5. **Tunteiden ilmaiseminen ja arvottava kommentointi**: esimerkiksi empatian, ärtymyksen, ironian ilmaiseminen

Mitä kieleily käytännössä tarkoittaa kaksikielisten nuorten keskusteluissa?

6. **Huumori:** Leikkiminen kieliresursseilla
7. **Omien kieliresurssien esittely:** englantia, saksa, espanja, ranska
8. **Keskustelujen rajojen merkitseminen,** esimerkiksi diskurssipartikkelien avulla (typ), mutta myös englantia käytettiin diskurssien rajoilla, **määhän oon typ sjuk oikeestiki** 'sairas', **okej about my future** (sen jälkeen keskustelu kääntyy takaisin ruotsiin)

Lopuksi

Kieliresurssien hyödyntäminen näyttäytyy samanlaisena Haaparannalla, Tukholmassa ja Helsingissä (esimerkiksi merkityksistä neuvottelemineen, referointi, metakieli, partikkelien käyttö), mutta kielten valtasuhteet eroavat paikkakunnilla.

Kiitos!

- jaana.kolu@su.se
- jaana.kolu@jyu.fi

Kolu (2017): "Me ollaan mukana tässä *experimentissä*"

Lingvistiska resurser och språkpraktiker i tvåspråkiga ungdomssamtal i Haparanda, Stockholm och Helsingfors

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/54078/978-951-39-7076-5.pdf?sequence=3>